

- технікой: медикопсихологіческие аспекты. *Мир гуманитарного и естественнонаучного знания*: Материали I Международной научно-практической конференции. Краснодар. 2012. С. 226-242.
4. Варивода К.С. Інформаційна безпека підлітків в Інтернет мережі. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 365-368 URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/3/85.pdf> (дата звернення: 08.04.2020).
5. Варивода К.С. Формування в дітей компетенцій безпечного використання Інтернет-мережі. *Науковий огляд*. 2015. № 10(20). С. 62-71.
6. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства : навч. пос. Київ. Центр учбової літератури. 2010. 384 с.
7. Скобло Ю.С. Безпека життєдіяльності : навч. пос. Київ. Кондор. 2003. 424 с.
8. Шахненко В. І. Пропаганда інформаційної безпеки на уроках основ здоров'я й інформатики. *Основи здоров'я*. 2015. № 3 (51). С. 9-11.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Іващенко О. В.
м. Полтава*

Анотація. У статті розглянуто проблему формування культури безпеки життєдіяльності студентів. Розкрито необхідність формування навичок практичного використання заходів безпеки життєдіяльності студентів педагогічного закладу вищої освіти.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, культура, педагогічний навчальний заклад.

Одним із пріоритетів системи освіти в Україні, згідно з законом України «Про освіту», є формування безпечної поведінки підростаючого покоління, навичок дій в небезпечних ситуаціях різного походження, стійких мотивацій на необхідність безпечної життєдіяльності та здорового способу життя. Комплексний і системний розвиток культури безпеки життєдіяльності дозволить значно підвищити рівень духовно-морального і патріотичного виховання, зменшити людські та матеріальні втрати.

В науковій літературі культура безпеки визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті і в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності. Співробітники Національного інституту стратегічних досліджень проблеми впровадження культури безпеки в Україні Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Ю. М. Скалецький, Л. Д. Яценко наголошують, що низький рівень культури безпеки є основною причиною загострення проблем навколишнього середовища, що ставить під загрозу екологічну рівновагу та здоров'я нації [6, с. 5].

Впровадження екологічного виховання і освіти повинно поєднуватися з просвітницькою роботою, яку мають здійснювати засоби масової інформації, установи культури, громадські екологічні організації. Оволодіння населенням України культурою безпеки життєдіяльності розглядають як гостру соціальну проблему співробітники Національного інституту стратегічних досліджень проблеми впровадження культури безпеки в Україні Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Ю. М. Скалецький, Л. Д. Яценко. О. І. Запорожець досліджував основні функції та особливості культури безпеки життєдіяльності. Л. В. Кравченко у своїй статті

проаналізувала психолого-педагогічні основи формування культури безпеки життєдіяльності студентів педагогічного ВНЗ. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності звертається дослідник-педагог М. О. Зоріна.

Міжнародний Збірник наукових праць запропонував таке визначення цього поняття: «Культура безпеки – це такий набір характеристик і особливостей діяльності організацій та поведінки окремих осіб, який встановлює, що проблемам безпеки атомних станцій, як таким, що мають вищий пріоритет, приділяється увага, яка визначається їх значущістю» [4, с. 17].

Культура безпеки характеризується кваліфікаційною та психологічною підготовленістю персоналу, а її формування є одним з фундаментальних принципів управління об'єктами підвищеної небезпеки і підлягає нормативному регулюванню. Сьогодні склалося розуміння того, що така категорія повинна бути застосована не тільки до персоналу потенційно небезпечних об'єктів, але і до кожної людини окремо та суспільства в цілому. Оскільки носієм культури безпеки є особистість, розумова діяльність якої перетворюється на цінності, норми, знання і віру, в її поведінку, що виключає генерування небезпек, дбайливе ставлення до інших людей та середовища існування.

Комплексний і системний розвиток культури безпеки життєдіяльності надасть можливість значно підвищити рівень духовно-морального і патріотичного виховання, скоротити людські та матеріальні втрати. Але культура безпеки не є вродженою, культурі безпеки життєдіяльності потрібно навчати.

Педагогічна освіта є фундаментом системи освіти в цілому. Від того, як буде підготовлений вчитель, цілком залежить майбутнє нашої країни. У буквальному розумінні, майбутнє нашої держави залежить від того, наскільки буде готовий вчитель до створення безпечних умов навчально-виховного процесу, від якості його професійної підготовки щодо навчання учнів з питань безпеки життєдіяльності, від рівня його культури безпечної життєдіяльності.

Якщо розуміти культуру як певний рівень розвитку творчих сил і здібностей людини, то культура безпеки – це відповідний рівень розвитку творчих сил і здібностей людини до профілактики ризиків, попередження та зменшення шкоди (заподіюваної шкідливими і небезпечними факторами життєдіяльності) їй особисто та суспільству в цілому [2, с. 150].

Культура безпечної життєдіяльності, як категорія, містить низку додаткових компонентів, які необхідно враховувати як педагогічні умови її формування: – мотивація поведінки і діяльності; – досвід самовдосконалення особистості; – готовність її до безпечної життєдіяльності [1].

Особистість, яка володіє культурою безпеки життєдіяльності, характеризується особливостями поведінки, свідомості та діяльності у всіх сферах суспільного життя, що охоплюються функціями загальної культури.

Відомо, що рівень безпеки життя і діяльності людини визначається низкою зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів належать: – соціальні умови життя людини, що обумовлюють ступінь її забезпеченості в охороні здоров'я, культурі, захищеності дитинства, старості, працевдатності та ін.; – екологічні умови, що визначають рівень захищеності людини від впливу несприятливих екологічних факторів на здоров'я та перспективи подальшого життя; – правові умови, що визначають рівень захищеності прав, свобод і обов'язків людини і держави; – матеріально-економічні умови, що обумовлюють ступінь захищеності людини від злиднів, задоволення нормальних потреб у їжі, одязі, житлі та ін.; – рівень освіченості, готовність людини до безпечного способу життя та діяльності. До внутрішніх факторів можуть бути віднесені власні особисті якості людини – генетичні, в тому числі

психологічні та соціально обумовлені, що сприяють або підвищенню цього рівня безпеки, або його зниженню [3].

Завдання збереження безпеки постають щодня перед кожною людиною, оскільки, приступаючи до самостійної діяльності, вона повинна знати і розраховувати можливі наслідки своїх дій, що перетворюють життєве середовище, чітко уявляючи всі процеси в системах із спільнотами всіх рівнів. Вступаючи до творчої (або руйнівної) життєдіяльності, індивіду слід навчитися розглядати себе як суб'єкта безпеки [7].

У постанові Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1993 р. № 733 “Про створення Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення” вказано, що знання кожної людини, необхідні в цей час для забезпечення безпеки, повинні базуватися на:

- чітких уявлень про процеси, що відбуваються у складних системах, які містять велику кількість природних, соціальних і техногенних компонентів;
- усвідомленні особистої відповідальності за результати своєї життєдіяльності [5].

Виходячи з цього її складовими є: – на індивідуальному рівні – світогляд, норми поведінки, індивідуальні цінності і підготовленість людини у сфері безпеки життєдіяльності; – на колективному рівні – корпоративні цінності, професійна етика та мораль, підготовленість персоналу у сфері безпеки; – на суспільному рівні – традиції безпечної поведінки, суспільні цінності, підготовленість всього населення у сфері безпеки життєдіяльності [2, с. 152].

На думку О.І. Запорожець формування культури безпеки життєдіяльності особистості має передбачати взаємозалежне рішення завдання виховання у членів соціуму мотивації до безпечної поведінки [1].

Згідно з дослідженнями виявлено, що у процесі формування людини під впливом соціальних, педагогічних та інших чинників зазвичай реалізуються три основні рівні сформованості культури безпеки життєдіяльності у студентів.

Низький рівень характеризується двома протилежними тенденціями у поведінці особистості: формується особистість, схильна до саморуйнування, у якій відсутня мотивація до безпечного поведіння, спостерігається готовність до створення небезпечних ситуацій або неусвідомлене тяжіння до шкідливих наслідків, до жертвності, мучеництва тощо (такий студент схильний до невиправданого підвищеного ризику, веде, як правило, нездоровий спосіб життя, сам створює небезпечні ситуації). Схильність до саморуйнування виникає найчастіше під впливом прикладу дорослих (схильних до алкоголізму, невиправданого ризику тощо); формується перебільшене прагнення до безпеки – студент намагається цілком контролювати поточні події з метою повністю виключити ризик потрапляння в небезпечні ситуації (така людина може бути надто обережною і завбачливою, а крайній вираз цієї тенденції виявляється в боязкості, нерішучості). Невпевнена, боязка, зайво завбачлива поведінка студентів формується під впливом боязко-тривожних старших, які не стільки виховують прагнення до безпеки, скільки залякують можливими, зазвичай перебільшеними, небезпеками.

Достатній рівень характеризується прагненням студента до забезпечення своєї особистої безпеки, безпеки оточуючих людей (особистість налаштована на повноцінне життя, не позбавлене елементів ризику, при цьому усвідомлено ставить перед собою цілі, реалізація яких допомагає ефективно передбачати, попереджати, долати небезпечні ситуації).

Високий рівень сформованості культури безпеки життєдіяльності характеризується умінням особистості підвищувати мотивацію до раціонального подолання можливих небезпек, формувати культуру безпеки життєдіяльності в інших людей під впливом виховання, заснованого на поступовому розширенні зон

самостійності та відповідальності молоді.

Основною умовою реалізації особистісного потенціалу при навчанні безпеки життєдіяльності є формування особистості, яка здатна уникати небезпек. Звичайно, це багато в чому залежить від якостей особистості, яку навчають. Насамперед, впливає біологічний фактор, який залежить від індивідуальних особливостей людини (вік, стать, стан здоров'я тощо) і який проявляється в цілому наборі безумовних рефлексів, якими вона неусвідомлено користується в різних небезпечних ситуаціях: швидкість зорової та інших реакцій, здатність до концентрації уваги, швидкість оцінки обставин, пристосування до несподіваних ситуацій, відчуття небезпеки, швидкість реакції на проявлену небезпеку, емоційна реакція на небезпеку тощо. Значну роль відіграє і психофізіологічний фактор, що визначає індивідуальні особливості психічних функцій. Психофізіологічні якості проявляються у відчутті людиною небезпеки, швидкості реакції на проявлену небезпеку, емоційній реакції на небезпеку тощо [2].

Мотивація студентів до оволодіння культурою безпеки життєдіяльності полягає у створенні психологічного налаштування на забезпечення безпеки життєдіяльності. Навчання безпеці життєдіяльності є основою формування культури безпеки життєдіяльності [7].

Отже, студенти педагогічних вищих навчальних закладів повинні володіти культурою безпеки життєдіяльності на високому рівні для можливості самостійно формувати в учнів мотивацію до оволодіння знаннями та уміннями безпечної поведінки у побуті, соціумі та на практичних роботах. Адже у життєвому середовищі тільки опанування людиною основними цінностями культури безпеки та їхнє безумовне дотримання може гарантувати їй безпечне існування. Формування оптимального типу мотивації до безпечної поведінки є фундаментом, на якому надалі базується підвищення надійності та безпеки взаємодії людини і навколишнього середовища.

Список використаної літератури

1. Запорожець О. І. Безпека життєдіяльності / О. І. Запорожець: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1584072050807/-bzhhd/bezpeka_zhittyedyalnosti_zaporozhets_oi
2. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149-153.
3. Кравченко Л. В. Психолого-педагогічна основа формування культури безпеки життєдіяльності студентів педагогічного ВНЗ / Л. В. Кравченко: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_19/V19_20_25.pdf
4. Культура безопасности. Доклад Международной консультативной группы по ядерной безопасности. – Серия изданий по безопасности, № 75-INSAG-4. – Вена : МАГАТЭ, 1991. – 39 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1993 р. № 733 “Про створення Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення”. – Законодавство України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/733-93-%D0%BF4>
6. Скалецький Ю. М. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні / Ю. М. Скалецький, Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Л. Д. Яценко. – К. : НІСД, 2012. – 17 с.
7. Белов О., Лапін В. Актуальні проблеми викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих навчальних закладах / О. Белов, В. Лапін // Охорона праці. – 2002. – № 9. – С. 32–34.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ

*Лидзар О. М.
м. Полтава*

Анотація. У статті розглянуто проблему формування основ культури безпеки